

Juryrapport Brusseprijs 2024

Als vijfkoppige jury hebben we ons het afgelopen halfjaar gestort op de inzendingen voor de Brusseprijs, die dit jaar voor de 17e keer wordt uitgereikt. In lange, maar inspirerende vergaderingen over de vrucht en pracht aan boeken die werd ingezonden, hebben we elkaar leren kennen.

Iedereen bracht andere ervaringen en opvattingen mee, waar we naar luisterden. Vaak leidden de gedachtewisselingen tijdens de vergaderingen ertoe dat iemand een boek herlas, met de bril van een ander. Daarbij kwamen we erachter wat we deelden. Zo hebben we een grote waardering voor collega's die zich kwetsbaar durven op te stellen, zonder zichzelf daarmee tot onderwerp te verheffen.

De wijze waarop de journalistiek functioneert, wordt altijd mede gekleurd door maatschappelijke omstandigheden. Tegelijkertijd zijn er basisvereisten voor goed journalistiek werk. Het doet ertoe die te blijven benoemen. Voor een gedegen journalistieke productie geldt bijvoorbeeld dat de feiten gecheckt zijn. Het is tevens van belang in het oog te houden dat een pamflet en een journalistiek boek niet hetzelfde zijn.

Ieder boek op de shortlist van 2024 gaat indirect ook óver de journalistiek. De auteurs zijn transparant en eerlijk over hun methoden. Daarbij konden we het extra waarderen als onze collega's hun blik richtten op plekken waar anderen overheen kijken, maar waar we juist benieuwd naar zouden moeten zijn. We wilden ook verrast worden.

Naast onderwerp en maatschappelijk belang hielpen schrijfstijl, een eigentijds thema en een bij tijd en wijle relativerende of humorvolle blik van de auteur mee om tot een eensluidend juryoordeel te komen. We hebben daarbij geprobeerd goed voor ogen te houden dat niet ieder onderwerp zich even goed laat vertellen. Het vergt extra inspanning en kunde om bijvoorbeeld over complexe technologische ontwikkelingen te schrijven of om historische en maatschappelijke veranderingen in een actuele context te plaatsen. Bij het maken van onze keuzes hebben we ook uitdrukkelijk gezocht naar boeken die toegankelijk zijn en leesbaar voor een breed publiek. Want ook dat maakt journalistiek maatschappelijk relevant.

Werkwijze

In totaal zijn precies tweehonderd boeken ingezonden. Een indrukwekkende en ook uitdagende hoeveelheid. In zes vergaderingen hebben we deze inzendingen 'gezeefd'. Eerst maakten we een grove schifting. Daarbij vielen boeken af die niet aan de criteria voldeden, of waarvan meerdere juryleden al snel durfden te zeggen dat ze niet zouden winnen, bijvoorbeeld omdat ze in onze ogen onvoldoende toevoegden aan wat we al weten. Of omdat het door de onderwerpkeuze eerder geschiedenisboeken waren dan wel qua methode en presentatie wetenschappelijke publicaties.

We spraken af dat als een jurylid een auteur van een te beoordelen boek kende, deze zich in de eerste selectierondes zou onthouden van stemming. Sowieso legden we van begin af aan eventuele persoonlijke of professionele banden met auteurs altijd in alle openheid op tafel.

De eerste jureringsrondes leidden tot een longlist van achttien titels. Deze lijst is gepubliceerd begin april 2024. Wat opviel, is dat alle boeken op de lijst vanuit een uitgesproken nieuwsgierigheid zijn geschreven. Blijkbaar waren we hier als jury naar op zoek.

Voor de shortlist werden de keuzes allengs moeilijker. Alle boeken die we nu nog moesten beoordelen waren kwalitatief goed, dus gingen de details tellen. Dit leverde stevige discussies op, maar ook mooie inhoudelijke gesprekken over wat journalistiek is, of zou moeten zijn.

De genomineerde boeken voor de Brusseprijs 2024

In wat voor land leef ik eigenlijk?

Karin Amatmoekrim
Prometheus

Een indrukwekkende biografie over het succes en de teloorgang van schrijver en journalist Anil Ramdas. Het persoonlijke portret, van een man wiens verhaal en rol in de samenleving ver uitstijgen boven het persoonlijke, wordt prachtig verweven met een maatschappelijke schets van zijn leven in Suriname en Nederland. Daarbij beschrijft Amatmoekrim hoe Ramdas zijn rol als buitenstaander onderzocht en hoe die journalistieke en literaire zoektocht vervlochten was met zijn persoonlijk leven. Net zoals Ramdas geen blad voor de mond nam, schuwt Amatmoekrim het niet om de gepassioneerde maar niet altijd welgevallige kanten van haar hoofdpersoon bloot te leggen, zowel in zijn carrière drang als in zijn privéleven. Een confronterend en aangrijpend boek dat zowel het multiculturele debat gelaagd beschrijft als ook de persoonlijke worsteling van Ramdas om binnen de Nederlandse culturele elite en een verrechtsende samenleving zijn plek te vinden.

Undercover aan het werk

Jeroen van Bergeijk
Ambo|Anthos

De medewerkers van het callcenter van Wehkamp zijn ons na lezing lang bijgebleven. De koffersjouweraars van Schiphol ook. Undercover aan het werk gaat over onderbelichte delen van onze economie en maatschappij en de mensen die daarin werken. En het gaat over de moeite die wordt gedaan om hen buiten beeld te houden. Via Jeroen van Bergeijk leren we ze kennen en komen ze tot leven. Niet als eendimensionale slachtoffers van een systeem, maar als cruciale schakels in onze maatschappij. Als we die willen

begrijpen en een eerlijk debat nastreven over het functioneren van onze economie, dan moeten we weten wat zij doen en waarom ze daarvoor hebben gekozen. Dat zijn journalistieke basisvragen, die niet zo vaak beantwoord worden. Mogelijk omdat het moeite kost dat te doen of het ongemak oplevert. Jeroen van Bergeijk is een van de weinige Nederlandse journalisten die de onderkant van de arbeidsmarkt op deze manier benadert. Hij heeft bovendien een vorm gevonden om erover te vertellen die niet belerend is. De verhalen zijn serieus, maar zeker niet zwaar. Dat is knap.

De Mexicaanse methode. De opmars van crystal meth in de lage landen

Arthur Debruyne
Ambo|Anthos

Spannend en meeslepend als een goede thriller, met passie en compassie geschreven. Debruyne maakt een maatschappelijk relevant thema – de opkomst van de synthetische drug crystal meth in Nederland en België – laagdrempelig en toegankelijk voor een groot lezerspubliek. De auteur verschaft zich toegang tot de plekken waar het gebeurt, ook al is dat een omgeving waar je – zeker als journalist – risico's loopt. De kracht van het boek zit onder andere in de wijze waarop de auteur zijn hoofdpersonen in beeld brengt en hun eigen werkelijkheid op empathische wijze beschrijft, zonder uit het oog te verliezen dat het om maatschappelijk ontwrichtende situaties gaat. Hij is transparant over wat hem wel lukt en wat niet. Daarbij maakt hij de lezer deelgenoot van de uitdagingen waar je als journalist mee te maken krijgt bij het onderzoeken van de globale dimensies van de wereld van drugs en criminaliteit.

De hackers die Nederland veranderden. De spannende geschiedenis van XS4ALL

Maarten Reijnders
Podium

Een soepel geschreven en zeer toegankelijke reconstructie van de beginperiode van het internet in Nederland, met ruime aandacht voor tot de verbeelding sprekende details en de samenwerking tussen ideologisch bevroegen pioniers. Op toegankelijke wijze schrijven over onderwerpen met een complexe technologische dimensie vergt bijzondere kennis en vaardigheden, wat dit boek maakt tot een bijzondere journalistieke prestatie. Maarten Reijnders maakt het proces van de ontwikkeling van het internet in Nederland inzichtelijk via de fascinerende en veelal geestige verhalen van anarchistisch ingestelde techneuten, eindigend in de ethische dilemma's van het wereldwijde web waar we nu als maatschappij mee worstelen. De auteur schetst met aanstekelijke toewijding recente geschiedenis die helpt het heden te begrijpen.

Blauwestad. Een dorp in uitvoering en een poging het land naar onze hand te zetten

Karin Sitalsing
Atlas Contact

Met kundige toewijding en met gouden pen beschrijft Karin Sitalsing de totstandkoming en de dagelijkse werkelijkheid van een tekentafeldorp. Sitalsing hanteert daarbij een persoonlijke en bij vlagen humoristische benadering. Om haar gesprekspartners te verleiden met haar in gesprek te gaan, organiseert de auteur verhalen-sprekuren en verblijft ze langere tijd in het hart van haar onderwerp: het ontworpen dorp Blauwestad zelf. Zo legt zij niet alleen de grote lijnen bloot, maar ook het kleine en herkenbare: persoonlijke wrevels, uitgekomen of juist gedwarsboomde verwachtingen, gespannen verhoudingen, creatieve oplossingen - en dat alles niet alleen vanuit het gezichtspunt van de stadsplanners maar ook van de bewoners en gebruikers. Sitalsing is daarbij niet de alwetende die een eindoordeel velt, maar laat iedereen in hun waarde en laat zich verrassen door de input van de betrokkenen zelf. Aan het slot van haar boek reflecteert de auteur op meeslepende wijze op haar journalistieke zoektocht, rillend in het ijskoude water van het meer bij een tastbaar geworden Blauwestad.

De winnaar

De keuze van de jury voor het beste journalistieke boek van 2023 is unaniem gevallen op *Undercover* aan het werk van Jeroen van Bergeijk. Misschien wel het meest journalistieke boek van allemaal.

De jury is onder de indruk van wat Van Bergeijk de afgelopen jaren heeft gedaan om dit boek te kunnen maken. Zijn werk raakt ons. Jeroen van Bergeijk is erin geslaagd ons te laten kijken naar alledaagse plekken.

We realiseerden ons door dit boek wat een moeilijk proces het is om undercover te gaan, met grote impact op je persoonlijk leven. Maar dat het soms noodzakelijk is. Omdat de economische en de politieke macht zich anders niet doeltreffend laten controleren. Omdat anders niet zichtbaar is hoe onze maatschappij draait of ten koste van wie onze maatschappij functioneert.

Het leverde bij Van Bergeijk een gelaagd beeld op. Zijn boek blinkt ook uit doordat hij laat zien hoe hij zijn oordelen en verwachtingen bijstelt wanneer hij mensen en organisaties beter leert kennen.

Dat sloot aan bij een ander criterium. We waarderen journalistiek waarvoor door de betreffende auteur handen- en voetenwerk is verricht. Niemand ontkomt aan secundaire bronnen, maar journalistiek is ook: zelf naar de bron gaan en goed kijken en luisteren. Ook als dat moeilijk is.

Undercover gaan is een van de zwaarste wapens die een journalist in kan zetten. Van Bergeijk worstelt met de vraag of het voor zijn verhalen legitiem is. Wij vinden dat hij overtuigend heeft laten zien dat het moest.

De juryleden en de prijs

De Brusseprijs is de jaarlijkse prijs voor het beste journalistieke boek, in 2006 in het leven geroepen door het Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten. In aanmerking voor de prijs komen journalistieke boeken, oorspronkelijk uitgegeven in het Nederlands voor de Nederlandstalige markt en voor het eerst verschenen in het kalenderjaar voorafgaande aan de desbetreffende editie.

De jury van de Brusseprijs 2024 bestaat uit:

- Annegriet Wietsma (voorzitter) - regisseur, auteur en podcastmaker;
- Dilara Bilgiç – auteur en essayist;
- Marloes de Koning - journalist bij NRCHandelsblad;
- Lara Billie Rense – presentator en auteur;
- Maurice Swirc - freelance onderzoeksjournalist, jurist en winnaar Brusseprijs 2023.